
A különleges bánásmód (leg)új(abb) szabályai a büntetőeljáráásban

Kiss Anna*

A különleges bánásmódot igénylő személyekre vonatkozó szabályok – a korábbi szétszórta elhelyezéssel szemben – önálló fejezetet kaptak a büntetőeljárási törvényben. A jogszabályi rendelkezések az individualizáció szempontjaira és a különleges bánásmód csoportjába tartozó személyek egyéni igényeire helyezik a hangsúlyt. A hatályos törvény meghatározza azokat a személyeket, akik elsődlegesen részesülhetnek különleges bánásmódban: a sértett, a tanú, a jogszabályban meghatározott esetekben a vádlott.

Kulcsszavak: sértett, büntetőeljárás, különleges bánásmód, új büntetőeljárási törvény, individualizáció, egyéni igények.

New (latest) rules of vulnerable persons in the Criminal Procedure

Abstract: The rules for vulnerable persons have received a separate chapter in the Hungarian Criminal Procedure Act. Earlier, these rules could be found under various chapters and sub headings. The provisions put an emphasis on aspects of individualization and the individual needs of persons requiring special treatment. The new Act defines those persons that may be the primary subjects of special treatment: the victim, the witness and sometimes the defendant.

Keywords: victim, criminal proceedings, special treatment, new Criminal Procedure Act, individualization, individual needs.

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1473>

1. Előszó

A hatályos Be.¹ (továbbiakban: Be.) a különleges bánásmódra vonatkozó korábbi szabályokat átrendezte, és a sértettre általánosan irányadó eltérő rendelkezéseket, a különleges bánásmód szabályait, a tizennyolcadik, illetve tizennegyedik életévet be nem töltött személyeket érintő speciális rendelkezéseket, valamint a tanúvédelem intézkedéseit – mint a különleges bánásmód eszközeit – egységes rendszerbe foglalja. Emellett részletesen kitér a különleges bánásmód eljárási rendjére is. Ezáltal olyan jogintézmények kerültek – a különleges bánásmód égíse alatt – egy rendszerbe, amelyek a korábbi törvényben² (továbbiakban: régi

---

* Tudományos főmunkatárs, Országos Kriminológiai Intézet.

¹ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

² 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

Be.) nem szükségképpen mutattak szoros összefüggést egymással. (Gondolok itt például arra, hogy a tanúvédelem szabályai is bekerültek a különleges bánásmódra vonatkozó fejezetbe.)

A különleges bánásmód körében szabályozott egyes intézmények a Be.-ben meghatározott esetekben a terheltnél, a védőnél, a szakértőnél, a szaktanácsadónál, a vagyoni érdekeltnél is alkalmazhatóak. Emellett a szabályozás kiterjed a sértett és a tanú, valamint a felsorolt személyek segítőire, de e személyekre figyelemmel másokra is.

Egyes, a törvényben meghatározott sértetti–tanúi kör esetében az eljáró hatóságnak kötelező a különleges bánásmód alkalmazása. Ezeknél a személyeknél a különleges bánásmód a törvény erejénél fogva, külön döntés nélkül érvényesül. Ekként a büntetőeljárársban ex lege különleges bánásmódot igénylő személy a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvényben meghatározott fogyatékos személy és az is, aki ilyennek minősülhet, valamint a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje, továbbá a hatvanötödik életévét betöltött személy (2020. évi LVIII. tv 190. §-a alapján 2021. június 30-ig).

Az eljáró hatóság az egyes intézkedésekről ezekben a kötelező esetekben is a különleges bánásmódot igénylő konkrét személy egyedi sajátosságainak szem előtt tartásával, egyéni értékelés alapján, a szükségesség és az arányosság elvének megfelelően hozza meg a döntését.

A személyi körön túl, a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje esetében is kötelezően érvényesülnek a különleges bánásmódra vonatkozó rendelkezések.

A fentiek felül, hatósági mérlegelést követően, máskor is érvényesülhet a különleges bánásmódra vonatkozó szabályozás. Ebben az esetben a hatóság egy ún. induló döntést hoz akkor, amikor az eljárás valamely szereplője tekintetében felmerül az egyéniesítés lehetősége. Ennek a döntésnek egységes szempontrendszeren kell alapulnia. A pozitív tartalmú döntést követően az egyes alkalmazandó eszközöket, intézkedéseket egyéni értékelés alapján kell meghozni, illetőleg megválasztani. A különleges bánásmód körében értékelendő körülményeket, jellemzőket mindig a konkrét ügghöz és az érintett személyhez kötődően kell feltárni. Egyes bűncselekmény típusok (pl. emberkereskedelem, személyi szabadság megsértése, kapcsolati erőszak, zaklatás, emberölés kísérlete, testi sértés súlyosabban minősülő esetei), avagy szigorú jogkövetkezményekkel járó elkövetési körülmények (pl. bűnszervezetben elkövetés) esetében a sértettek különleges bánásmódban részesítése minden további körülmény mérlegelése nélkül indokolt lehet. Hasonlóképpen ilyen, a különleges bánásmód szükségességét megalapozó körülménynek tekintendő a sértettnek az elkövetővel való hozzátartozói viszonya.³

---

³ Lásd a 12/2018. (VI. 12.) IM rendeletet! Az egyéni értékelés eljárársi rendjét és emellett számos, a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedésre, a különleges bánásmód felülvizsgálatára, a tájékoztatásra és az adatok rögzítésére, valamint telekommunikációs eszköz alkalmazásakor a kíméleti és védelmi intézkedések biztosítására vonatkozó, részben technikai jellegű részletszabályokat is az IM rendelet tartalmazza.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800012.IM>

A lehetőséget biztosító vagy a kötelező rendelkezéseket attól függően szabályozza tehát a Be., hogy ki az érintett személy, betöltötte-e a tizennyolcadik vagy a tizennegyedik életévét, illetve a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettjéről van-e szó.⁴

2. A különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések

A különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések három csoportját különíthetjük el.

Az *első csoportba* tartoznak az érintett megfelelő jogérvényesítését (jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítését), valamint az érintett kíméletét biztosító eszközök. Ezek az eljárás menetét érdemben kevésbé befolyásoló intézmények. Alapvetően az eljáró hatóságokkal szemben fogalmaz meg itt elvárást a Be. arra nézve, hogy a különleges bánásmódot igénylő személlyel szemben az átlagost meghaladó körültekintéssel járjanak el.

A kíméleti eszközök tekintetében megállapítható, hogy azok biztosítása – bár mérlegelésen alapuló intézkedésekről van szó – a büntetőügyben eljáró valamennyi hatóság alapvető kötelezettsége. Általános szabály az is, hogy a kíméletet szolgáló intézkedéseket mindig az eljárás érdekeire figyelemmel és a lehetséges mértékben kell biztosítani, de a megfelelő jogérvényesítés érdekében egyidejűleg, egymás mellett több kíméleti intézkedés is alkalmazható.

A Be. alapján a kíméleti eszközök alkalmazása elsősorban itt azt jelenti, hogy a jogalkalmazónak közérthetően, a megértést és a megértetést elősegítő kommunikációra kell törekednie. Az eljárási cselekmények során figyelnie kell a magánélet kíméletére, a személyes, különösen az egészségügyi adatok védelmére. Akár a zárt adatkezelés is elrendelhető. Az eljárási cselekmények tervezése során a személyes igényeket is figyelembe kell vennie a hatóságnak/bíróságnak. A különleges bánásmódot igénylő személy részvételével járó eljárási cselekmény haladéktalan lefolytatását és olyan előkészítést várja el a Be., hogy az megismétlés nélkül elvégezhető legyen. Törekednie kell a jogalkalmazónak arra is, hogy az érintettek az eljárás más résztvevőivel való szükségtelen találkozást elkerüljék. Ha a kímélet más módon, vagy más intézkedéssel nem biztosítható, az eljárási cselekményt az arra szolgáló, vagy arra alkalmassá tett helyiségben kell lefolytatni. Kép- és hangfelvételt kell készíteni az érintettel lefolytatott eljárási cselekményről, és adott esetben a jelenlét telekommunikációs eszköz útján is biztosítható. Ezt a Be. pontosan szabályozza. A különleges bánásmódot igénylő személy kímélete

⁴ A különleges bánásmód részletes elemzésére született már néhány tanulmány. A teljesség igénye nélkül pl. lásd! Lencse Balázs: Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárás kódexig. Büntetőjogi Szemle, 2018/2. 65-74. o.; Magyar Irma – Vári Vince: A különleges bánásmód a büntetőeljárásban, fókuszban a gyermekkor. Magyar Rendészet 2020/4. 17-30. o.; Kiss Anna: A különleges bánásmódot igénylő személyek jogai az új büntetőeljárás törvényben In: Kriminológiai tanulmányok 55. kötet (szerk.: Vókó György), Budapest, 2018, 103-120. o. Kiss Anna: A kiskorú áldozatok kímélete az igazságszolgáltatásban. Ügyészségi Szemle, 2019/2. 44-54. o.; Pecsenye Máté: Hatékonyság és egyéniesítés a büntetőeljárásban. Miskolci Jogi Szemle, 2021/1. I. kötet, 76-93. o.

érdekében a tárgyalásról vagy annak meghatározott részéről a nyilvánosság is kizárható.⁵

A *második csoportba* soroljuk a védelmi intézkedéseket, vagyis azokat az eljárási cselekményeket, amelyek – ahogy a neve is mutatja – a védelemben részesítéshez tapadnak, de ide tartoznak a speciális védelmi eszközök is. Utóbbira példa a különösen védett tanú intézménye, a személyi védelem és a Védelmi Programban való részvétel.

Nagyon fontos szabálya a Be.-nek, hogy a védelmi intézkedések adott esetben más eljárási résztvevő jogkorlátozásával is járhatnak, ezért alkalmazásukra csak a törvényben meghatározott feltételek mellett kerülhet sor.⁶

Védelmi eszközökhöz tartozik az, amikor a telekommunikációs eszköz használata, valamint hang, vagy kép- és hangfelvétel készítése esetén elrendelik, hogy az érintett személy személyazonosságának a megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait az első helyen említett esetben, technikai eszközzel torzítsák, a második esetben pedig ezekről technikai úton torzító másolatot készítsenek. A terhelt és a védő – a sértett vagy tanú részvételével fogatosított – eljárási cselekményen való jelenléti jogának korlátozására is sor kerülhet a Be. szerint. Ebben az esetben ez azt jelenti, hogy a terhelt és a védő az eljárási cselekmény helyszínén személyesen nem lehet jelen, de az említett korlátozás nem vonatkozik arra az esetre, amikor a kapcsolatot telekommunikációs eszköz biztosítja. Az érintett személy részvételével zajló eljárási cselekményen jelen lévő személyek kérdésfeltevési jogának korlátozása pedig azzal történik, hogy helyette indítványozhatják a kérdés feltevését. A különleges bánásmódot igénylő tanú szembesítésének a mellőzésére is sor kerülhet, az érintett személy személyes adatainak a zárt kezelését pedig hivatalból rendelik el. Kezdeményezni lehet a személyi védelem elrendelését, valamint a különösen védett tanúvá nyilvánítást, továbbá a Védelmi Programban való részvételre irányuló megállapodás megkötését is.

A védelmi és kíméleti eszközöket együttesen is lehet alkalmazni. Amennyiben a személyi védelem törvényi feltételei a terhelttel, a védővel, a szakértővel, a szaktanácsadóval és a vagyoni érdekelttel, e személyek segítőjével, illetőleg a sértett vagy a tanú segítőjével, továbbá e személyek valamelyikére tekintettel más személy vonatkozásában állnak fenn, e felsorolt személyek személyi védelemben részesíthetők, és emellett védelmük érdekében a kíméleti jellegű intézkedések is alkalmazhatók.

A *harmadik csoportba* tartozó intézkedéseknél a törvény tovább differenciál a különleges bánásmódot igénylő személyek között; kiemeli azokat a sértetteket és tanúkat, akik az életkoruk vagy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény alapján külön döntés nélkül is különleges bánásmódot igénylő személyeknek minősülnek. A rájuk vonatkozó általánostól eltérő, részint további intézkedéseket lehetővé tevő,

---

⁵ Be. 85. § (2) bek.

⁶ Több esetben kimondta az Emberi Jogok Európai Bírósága, hogy a tanú védelme esetében sem lehet a terhelti jogokat korlátozni; azért marasztaltak el országokat, mert a terhelt bűnösségét védett tanúk vallomásra alapították, s ezzel megsértették a tisztességes eljárás elvét. Lásd Stjepan Gluščić – Gordan Klemencić – Tajana Ljubin – Dragan Novosel – Drazen Tripalo: *Procedural Protective Measures for Witnesses: Training Manual for Law-enforcement Agencies and the Judiciary*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2006, 47–48. o.

részint pedig egyes intézkedések kötelező alkalmazását előíró vagy bizonyos eljárási cselekmények elvégzését, annak meghatározott módját kifejezetten tiltó szabályokról van itt szó.

A különleges bánásmód törvénnyel kötelezővé tett eseteiben az egyes intézkedések alkalmazása az egyre szigorodó rendelkezések mentén a hatóságok eljárásában már kötelezettség, ugyanakkor a mérlegeléssel megállapított különleges bánásmód általános szabályai szerint pedig csak lehetőség.

A meghatározott személyi körrel folytatott eljárási- és bizonyítási cselekmények során a törvényi parancs szerinti rendelkezések be nem tartása relatív természetű eljárási szabálysértés. Ha a hatóság megítélése szerint az eljárási szabályszegés lényeges hatással volt az eljárás lefolytatására, a bizonyítás törvényességére vagy az érintett személy törvényes jogainak gyakorlására és a törvényt sértés utóbb már nem orvosolható, akkor az így megszerzett bizonyítási eszközökből származó adat az eljárásban nem értékelhető és nem használható fel bizonyítékként.

A különleges bánásmód eszközrendszere a legutóbbi Be. módosítással⁷ bővült, és megjelent az eljárásban egy új kihallgatási módszer, közismert nevén a *Barnahus*.

3. A Barnahus intézménye és módszere

A hazai büntetőeljárás szempontjából különbséget kell tennünk a *Barnahus módszere* és a *Barnahus* – mint a gyermekvédelmi rendszerben tárgyiasult – *intézménye* között. A Be.-ben szabályozott és a törvény indokolásában „*Barnahus*”-nak nevezett kihallgatási módszer egyrésztől nem azonos a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok keretében működő komplex gyermekjóléti szolgáltatással, másrésztől pedig a más országok büntetőeljárási megoldásaitól is eltér. Ami nálunk 2021 januárjától beszivárgott a Be.-be, az a kiskorú sértettek kihallgatásának egyik lehetséges módja, a kihallgatásnak meghallgatássá szelődülése. Lényegét tekintve továbbra is eljárási cselekményként tekinthetünk erre az ’új’ módszerre, amelyre bármely tanúsítvánnyal rendelkező rendőrségi vagy bírósági különleges helyiségben sor kerülhet.

A ’magyar gyermekház’ büntetőeljárásbeli megvalósulási módját tekintve távol áll az Európai Unió elvárásaitól. A területi gyermekvédelmi szakszolgálatok keretében működő komplex gyermekjóléti szolgáltatás – több minden mellett – kiterjed a szexuálisan bántalmazott gyermekek vizsgálatára és terápiájára is. Ez is egyfajta magyar megoldásnak tűnik, és nem egyezik teljesen az eredeti elképzelésekkel. Ez érthető, hiszen a *Barnahus* „nem egy merev modell, sokkal inkább egy fejlődő, alakuló gyakorlat, amely képes alkalmazkodni az erőszak áldozatává vagy tanújává vált gyermekek komplex szükségleteihez”.⁸

⁷ A 2020. évi XLIII. tv. 2021. január 1-jén lépett hatályba.

⁸ Olivia Lind Haldorsson–Child Circle: *Barnahus Quality Standards Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*. PROMISE project series, Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle, 5. o.
<https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/PROMISE-Barnahus-Quality-Standards.pdf>

A magyar Be.-be 2021. január 1-jével bekerülő új kihallgatási módszerrel a különleges bánásmód büntetőeljárási eszközrendszere bővült. A tizennyolcadik életévet be nem töltött sértett és tanú – akik a törvény erejénél fogva különleges bánásmódot igénylő eljárási szereplők –, valamint járulékosan a tizennyolcadik életévet be nem töltött fiatalok terhelte tekintetében a hatóság belátásától függően alkalmazható – így vissza is utasítható – kíméleti intézkedésről van itt szó, hozzá téve még azt is, hogy a Be. ennek a sajátosan magyar Barnahus-módszernek a büntetőeljárási alkalmazását csak korlátozott keretek között teszi lehetővé. Lényegében ez az új törvényhely csak annyit mond ki, hogy bizonyos esetekben megengedhető a speciálisan képzett személyek (szakértő és szaktanácsadó) részvétele.

A módosított Be. indokolása értelmében a különleges bánásmódot igénylő sértett részvételével zajló eljárási cselekményeken különösen azért fontos a speciálisan képzett személyek közreműködése, mert a kiskorúak, főleg a 14 éven aluliak sok esetben nem szavakkal, hanem non-verbális kommunikációval jelzik a velük történeteket.⁹ A Be. kimondja, hogy a tizennyolcadik életévet be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekményen igazságügyi pszichológus szakértő is jelen lehet, illetve az eljárási cselekményt igazságügyi pszichológus szakértő vagy a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben meghatározott szolgáltatást végző szaktanácsadó közreműködésével lehet végrehajtani.¹⁰

A módosító jogszabály indokolása értelmében a különleges bánásmódot igénylő sértett részvételével zajló eljárási cselekményeken rendkívül fontos a speciálisan képzett személyek közreműködése, különösen, ha az eljárási cselekmény résztvevője olyan 14. évet be nem töltött sértett, aki gyakran nem szavakkal, hanem nonverbális kommunikációval jelzi a vele történeteket, ezért az eljárási cselekmény eredményes lefolytatása, önmagában is indokolja szakértő, szaktanácsadó közreműködését. A törvénymódosítás ezzel egyértelművé tette az eljárási cselekmény során közreműködő személyek eljárásjogi státuszát, jogait, kötelezettségeit.¹¹

---

⁹ Lásd Szabó Judit kutatását! Szabó Judit: *A tizenkét éven aluliak sérelmére elkövetett szexuális erőszak egy aktakutatás eredményei tükrében*. Kriminológiai Közlemények, 79. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 2019, 43-64. o.

¹⁰ A 18. életévüket be nem töltött sértettek kihallgatása vonatkozásában a 2021. január 1. napjától bevezetett ún. Barnahaus módszer 2022. március 1-jétől pontosításra kerül. A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a tizennyolcadik életévet be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén a hatályos Be. alapján elrendelheti, hogy az eljárási cselekményt a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 61. § (2) bekezdésében meghatározott szolgáltatást végző vagy jogszabályban meghatározott más szaktanácsadó közreműködésével hajtja végre. A szaktanácsadó az eljárási cselekmény vezetőjének irányításával végzi tevékenységét, ennek során közvetíti a tizennyolcadik életévet be nem töltött személyhez intézett kérdéseket és a hatóság egyéb közléseit.

¹¹ A kiskorú sértett kihallgatására lásd! Lencse Balázs: *A kiskorú sértett kihallgatásának és a nyomozási bíró eljárásának jelene, jövője és alternatívája az új büntetőeljárási törvény tükrében*. Jura, 2018/1. 302–311. o.

A módszer alkalmazásának részletszabályait rendeleti szintű szabályok¹² határozzák meg, az eljárási cselekmény során keletkezett bizonyítási eszköz értékelése a büntetőügyben eljáró bíróság, ügyészség, nyomozó hatóság feladata.

Az új szabályozással több kérdés is felmerül. A Be. a tanúskodás képességét nem köti meghatározott életkor betöltéséhez. A tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú eredményes tanúkihallgatása az általános életpaszttalok szerint is a múltbéli események, emlékek felidézésére és kifejezésére vonatkozó intellektus olyan mérvű fejlettségét feltételezi, amely mellett a vallomás felvehető és az abból származó bizonyíték felhasználható.

Ehhez képest a metakommunikáció vagy non-verbális kommunikáció közvetítő útján történt 'lefordításával' létrejövő vallomás bizonyítási eszközként történő felhasználása komoly kétségeket ébreszt a terheltet megillető alapvető büntetőeljárás garanciák megfelelő érvényesülését illetően.

A jogalkalmazók álláspontja abban a kérdésben nem egységes, hogy ezzel a módszerrel levezetett eljárási cselekménnyel milyen bizonyítási eszköz jön létre: tekinthető-e a Be. szabályai szerinti tanúvallomásnak, vagy csupán – okirati formában – tárgyi bizonyítási eszközt keletkeztet.

4. 13/2018. (VI. 12.) IM rendelet¹³

A különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiséget, vagyis a különleges helyiséget az IM rendeletben meghatározott követelményeknek megfelelően kell kialakítani. A különleges helyiség indokolt esetben annak biztosítására is használható, hogy a különleges bánásmódot igénylő személy az eljárási cselekmény helyszínén, különösen az eljárási cselekmény elvégzésére történő várakozás során, a büntetőeljárásban részt vevő más személlyel ne találkozzon.

A különleges helyiséget úgy kell kialakítani, berendezni, felszerelni, hogy az életkortól és nemtől függetlenül igazodjon a különleges bánásmódot igénylő személyek szükségleteihez, elősegítse jogaik gyakorlását, kötelezettségeik teljesítését, erősítse lelki és fizikai biztonságérzetüket.

A különleges helyiségben kép- és hangfelvétel készítésre és rögzítésére alkalmas technikai eszközöket biztosítani kell.

A különleges helyiség a rendeletben meghatározottaktól eltérő célra nem használható, és abban nem helyezhető el olyan bútor, irodaeszköz, irodaszer vagy más tárgyi eszköz, ami veszélyezteti, vagy nem közvetlenül szolgálja a rendeletben foglaltak megvalósulását.

A különleges helyiségnek legalább 2,5 méteres belmagasság mellett minimum 13 m² alapterületűnek kell lennie. Az ablakkeretet nem beleszámítva, legalább a

¹² 13/2018. (VI. 12.) IM rendelet a különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról, működtetéséről és a használata ellenőrzéséről.

¹³ A különleges bánásmódot igénylő személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elvégzésére szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról, működtetéséről és a használata ellenőrzéséről.

különleges helyiség hasznos alapterületének 1/10-ét elérő felületű, természetes megvilágítást biztosító üvegfelülettel megfelelő szellőzéssel kell rendelkeznie.

A különleges helyiségben, 0,5 méter magasságban biztosítani kell a minimum 20 °C-os hőmérsékletet. A bejáratát – ha a szoba olyan épületrészben van, illetve olyan folyosóról nyílik, ami az ügyfélforgalom számára nyitott, vagy ahol a terheltek akár átmenetileg tartózkodhatnak – hangszigeteléssel kell ellátni.

A célnak való megfelelést különféle berendezési tárgyakkal kell biztosítani. Ezek lehetnek bútorok, függöny, valamint egy felszerelt játszósarok is. Ennek során úgy kell eljárni, hogy a helyiség falszíne, a függönyök és bútorok színe nyugtató, otthonos hatást keltsen, és nélkülözze a figyelmet elvonó díszítéseket, képeket, mintákat. A bútorzat tartalmazzon egy, a jegyzőkönyvvezetéshez munkaállomásként használt íróasztalt a hozzá tartozó irodai székkal, egy legalább kétszemélyes kanapét, dohányzóasztalt és legalább egy gyermekszéket. A játszósarokban játszószőnyeget lehet elhelyezni, valamint egy darab nyitott szekrényt a gyermekek életkori sajátosságaihoz és mindkét nem igényeihez igazodó játékokkal, foglalkoztató eszközökkel. Biztosítani kell a környezet balesetmentességét és a veszélyforrások kiküszöbölését.

5. Az érzelmek szerepe a büntetőeljárársban

Sokáig nem vették komolyan figyelembe a bűncselekmény áldozatának a büntetőeljárársban sértettként érvényesíthető jogait, és a sérelmet szenvedő személy elsüllyedt a tanú szerepében. A huszadik század utolsó harmadában fellépő civil mozgalmak kiáltványai beszivárogtak egyrészt a tudományos kutatások világába, másrészt pedig kihatással voltak a nemzetközi dokumentumokra és ezen keresztül a nemzeti jogalkotásra is. A kontinentális jogrendszerben sorra születtek azok a büntetőeljárárs érintő jogszabály módosítások, amelyek folyamatosan bővítették a sértetti jogokat. A korábban az áldozatnak juttatott jelentéktelen szerep mára megváltozott, és a büntetőeljárársi fellépés esetén a sértetti jogosítványok jelentős kiterjesztéséről beszélhetünk. Megjelent az áldozat- és benne a gyermekbarát igazságszolgáltatás, az eljárás kódexekben pedig annak vagyunk tanúi, hogy az aktív fellépésre buzdító sértetti jogosítványok mellett bővült a védelmi és a kíméleti eszközök tárháza is.

Bárd Károly szerint az áldozatok igényeinek a fel- és elismerése azt jelzi, hogy a közfelfogás megváltozott,¹⁴ ami pedig a büntetőeljárársokra is hatással van, bár leginkább a kontinentális jogrendszerre jellemző ez. Az angolszász országokban a sértettnek kevesebb szerep jut a büntetőperben, hiszen itt például továbbra sem léphet fel a bűncselekmény áldozata magánjogi igénnyel, sőt egy új polgári perben sem hivatkozhat a büntetőeljárársban hozott döntésre, mint például nálunk, vagyis a bűncselekmény áldozatának az angolszász eljárás rendet követő országokban a kártérítési perben mindent előlről kell kezdenie. Bárd Károly szavaival élve, „a kontinentális eljárás rend tolerálja a sértettek participációs jogait, azt, hogy a

---

¹⁴ Bárd Károly: *Az áldozatok méltósága és a vádlottak jogai*. Budapest, HVG-Orac, 2021, 127. o.

bizonyítási eljárásban részt vegyenek. Az angolszász rendszerben a sértettnek nincs szerepe a bizonyítási eljárásban, peralakító jogosítványokkal nem rendelkezik”.¹⁵

Ugyanakkor ezekre az angolszász államokra is hatással van a közfelfogás megváltozása, és ez megnyilvánul például abban is, hogy ma már az angolszász büntetőper végén, a verdict kimondása után a sértett nyilatkozhat arról, hogy a bűncselekmény hogyan hatott rá.¹⁶ Néhány helyen ennél többről is szó van, mert a sértett azt is kinyilváníthatja, hogy milyen büntetést tartana megfelelőnek.¹⁷ A legtöbb USA államban és Angliában nem megengedett, hogy a sértett a terhelt büntetésére nyilatkozatot tegyen.

A hazai Be. az ún. Victim Impact Statement vagy a Victim Personal Statement típusú nyilatkozási jogot keveri az ún. Victim Statement of opinion joggal. Ez azt jelenti, hogy a sértett nemcsak arról számolhat be, hogy milyen hatással volt rá a bűncselekmény, hanem arról is, hogy kéri-e a terhelt megbüntetését, és mindezt a bizonyítási eljárás befejezése előtt teheti. Az angolszász rendszerekben a sértett a nyilatkozási jogával a verdict kimondása után élhet.

Bárd Károly szerint a hazai Be. *„azzal, hogy nevesíti a büntett okozta sérelmet, a törvény megszólalásra ösztönzi az áldozatot; a fizikai és lelki ártalomról, károsodásról való beszámolás, a narratíva előadása, a szenvedés, a fájdalom megosztása kataraktikus hatást válthat ki és elősegítheti a rehabilitációt. A Be. szövege egyértelmű: az áldozat arról nyilatkozhat, hogy milyen sérelmet szenvedett, miképp élte meg a büntetést, de arról elvben nem, hogy milyen büntetés lenne az, ami enyhítené fájdalmát. A kettőt az angolszász világban szigorúan külön tarthatják, és külön tartják. Mind az Egyesült Államok legtöbb államában, mind pedig Angliában az a szabály, hogy a sértett „csak” arról nyilatkozhat, hogy miképp hatott rá a büntett, de arról nem, hogy milyen büntetést tartana megfelelőnek. Ez a szigorú distinkció keresztülvihető az erősen formalizált angolszász eljárási rendben, de kérdéses, hogy vajon erre a mi eljárási rendünk elvei, szelleme lehetőséget ad-e, kívált, ha figyelemmel vagyunk arra, hogy az általános sértetti észrevételezési jogot az új Be. is megtartja. Ne feledjük azt sem, hogy a VIS¹⁸ az angolszász kettéosztott tárgyalási rendben egyeztethető össze leginkább a pártatlanság követelményével. Az áldozat akkor teszi meg formalizált nyilatkozatát, amikor a verdikt már megszületett, amikor tehát a bűnösség kérdése eldőlt. Nálunk ismeretlen a tárgyalás kettéosztása, a törvény szerint pedig az áldozat már az eljárás megindításától nyilatkozhat az őt ért testi, lelki, vagyoni sérelemeről, és megteheti ezt bármikor a per lezárásáig. A Be. alapján az áldozat arról is nyilatkozhat, hogy kívánja-e a terhelt megbüntetését. Ahogy az indokolás megállapítja, ez sem újdonság a magyar jogban; a korábbi Be. (1998. évi XIX. törvény) hasonló rendelkezést tartalmazott, igaz, ezt a nyilatkozatot a sértett a bizonyítási eljárás lezárását követően tehetette meg.”¹⁹*

Ahogy fentebb is írtam, a Be. ugyanakkor kimondja azt is, hogy egy joghoz tartozó intézkedés alkalmazásakor a büntetőeljárásban részt vevő más személy

¹⁵ Uo. 131-132. o.

¹⁶ Victim Impact Statement. Lásd részletesen Bárd: Uo. 132.

¹⁷ Victim Statement of opinion. Lásd részletesen Bárd: Uo. 132.

¹⁸ VIS: Victim Impact Statement

¹⁹ Bárd: i.m. 133-134. o.

eljárási jogait nem lehet megsérteni. Különösen fontos ez a szabály a sértetti jogok kiterjesztésénél. Ebből adódik az a kérdés, hogy vajon a sértetti jogok kiterjesztése milyen hatással van a terhelti jogokra. Ugyanis hiába mondja ki a jogalkotó, hogy „a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedés alkalmazása nem járhat a büntetőeljárásban részt vevő más személy eljárási jogainak sérelmével”, azáltal, hogy a különleges bánásmódot bevezette, azt is kimondta, hogy együtt érez a sértettel, szolidaritást vállal vele, s ezzel beengedte a büntetőeljárásba az érzelmeket.

Bárd Károly szerint „önmagában az áldozatokkal való együttérzés, a sértetti jogok kiterjesztése nélkül is hatással lehet a vádlott pozíciójára”.²⁰ Az érzelmek befolyásolhatják a bíró pártatlanságát, ez pedig megfelelő „kompenzáló intézmények hiányában” kihatással lehet a fairness jogokra, de ezt csak empirikus kutatások tudnák igazolni.

6. Összegzés

A Be. különleges bánásmódot rendező szabályai az Európai Parlament és a Tanács a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2012. október 25-i 2012/29/EU irányelvnek átültetésén alapulnak.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. tv.-ben a jogalkotó megteremtette a különleges bánásmódot igénylő személyek csoportját, és ennek létrehozásával együtt plusz garanciákat is adott az ebbe a körbe tartozóknak. Legtöbbször egyfajta sérülékeny csoportokról van itt szó, de ez a név nem jelenik meg a törvényben, hanem a jogalkotó úgy szabályozza az idevonatkozó normákat, hogy külön fejezetet szentel ezeknek a szakaszoknak. Teszi ezt azért, hogy az egyéniesítés tényleges érvényesülése biztosítható váljon. Ugyanakkor a különleges bánásmódra vonatkozó szabályok, bár nem külön fejezetben, de az 1998. évi XIX. tv.-ben, azaz a régi Be.-ben már helyet kaptak. Az új Be. akarta ezt először bevezetni, figyelembe véve az erre vonatkozó EU-irányelvet, de a kitűzött határidő korábban lejárt, mint hogy az új kódex elkészült volna, ezért a jogalkotó 2015-ben arra kényszerült, hogy az akkor hatályos törvénybe építse be azokat a szabályokat, amelyeket az irányelv a tagállamoktól elvárt. Ebben a körben az új Be. újítása leginkább csak annyi, hogy az addigi szétszórt elhelyezést megszüntette. A külön fejezet alapja, hogy az egyéniesítés szempontjai nagyobb hangsúlyt kapjanak, és jobban érvényesüljenek a különleges bánásmódra igényt tartó személyek egyedi szempontjai. A különleges bánásmódot igénylő személyek pusztán attól, hogy bekerülnek e csoportba, nem feltétlenül ugyanazokkal a plusz jogokkal rendelkeznek. A különleges bánásmódra vonatkozó szabályok leginkább a sértetteket és a tanúkat illetik meg, persze csak abban az esetben, ha rendelkeznek azokkal az ismérvekkel, amelyek alapján a Be. XIV. fejezete rájuk vonatkozik. Más személyeknél (terhelt, védő, szakértő, segítők stb.) a különleges bánásmód néhány szabályát kell alkalmaznia a jogalkalmazónak.

---

²⁰ Uo. 170. o.

A Be. 2021. január 1-jei módosításával a Barnahus kihallgatási módszer büntetőeljárásba történő integrálása történt meg. A különleges bánásmód büntetőeljárási eszközrendszerében a tizennyolcadik életévet be nem töltött sértett és tanú – akik a törvény erejénél fogva különleges bánásmódot igénylő eljárási szereplők –, valamint járulékosan a tizennyolcadik életévet be nem töltött fiatalok terhelte tekintetében a hatóság belátásától függően alkalmazható – így vissza is utasítható – kíméleti intézkedés ez.

A törvény a Barnahus-módszer büntetőeljárási alkalmazását csak korlátozott keretek között teszi lehetővé. A jogalkalmazók álláspontja abban a kérdésben még nem egységes, hogy a Barnahus-módszerrel levezetett eljárási cselekménnyel milyen bizonyítási eszköz jön létre: tekinthető-e a Be. szabályai szerinti tanúvallomásnak, vagy csupán – okirati formában – tárgyi bizonyítási eszközt keletkeztet.

Fontos szabály, hogy a különleges bánásmódot igénylő személy lemondhat a plusz garanciákról, kivéve azokat, amelyeket a törvény értelmében kötelezően kell alkalmazni. Kiemelt rendelkezése az új Be.-nek továbbá, hogy a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedés alkalmazása nem járhat a büntetőeljárásban részt vevő más személy eljárási jogainak a sérelmével.

Irodalomjegyzék

- Bárd Károly: *Az áldozatok méltósága és a vádlottak jogai*. Budapest, HVG-Orac, 2021.
- Kiss Anna: *A különleges bánásmódot igénylő személyek jogai az új büntetőeljárási törvényben*. In: *Kriminológiai tanulmányok* 55. kötet (szerk.: Vókó György), Budapest, 2018, 103-120. o.
- Kiss Anna: *A kiskorú áldozatok kímélete az igazságszolgáltatásban. Ügyészségi Szemle*, 2019/2., 44-54. o.
- Lencse Balázs: *Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig. Büntetőjogi Szemle*, 2018/2., 65-74. o.
- Lencse Balázs: *A kiskorú sértett kihallgatásának és a nyomozási bíró eljárásának jelene, jövője és alternatívája az új büntetőeljárási törvény tükrében. Jura*, 2018/1., 302-311. o.
- Magyari Irma – Vári Vince: *A különleges bánásmód a büntetőeljárásban, fókuszban a gyermekkor. Magyar Rendészet*, 2020/4., 17-30. o.
- Olivia Lind Haldorsson–Child Circle: *Barnahus Quality Standards Guidance for Multidisciplinary and Interagency Response to Child Victims and Witnesses of Violence*. PROMISE project series, Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle, <https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/PROMISE-Barnahus-Quality-Standards.pdf>
- Pecsénye Máté: *Hatékony és egyéniesítés a büntetőeljárásban. Miskolci Jogi Szemle*, 2021/1. I. kötet, 76-93. o.
- Stjepan Gluščić – Gordan Klemencic – Tajana Ljubin – Dragan Novosel – Drazen Tripalo: *Procedural Protective Measures for Witnesses: Training Manual for Law-*

enforcement Agencies and the Judiciary. Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2006

- Szabó Judit: *A tizenkét éven aluliak sérelmére elkövetett szexuális erőszak egy aktakutatás eredményei tükrében.* Kriminológiai Közlemények, 79. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság, 2019., 43-64. o.
-
-